

(بسم اللہ الرحمن الرحیم)

تہذیب محسنات

اکسیر حیات جلہ جہانی تکالیف درد، موج، چوٹ، زخم، وجع، المفاصل، بواسیر، رقت، سرت، جربان، ورم، پیٹ کے درد وغیرہ کے لیے اس سے بہتر دوا اس صدی میں ایجاد نہیں ہوئی، سفر مختصر اور گشت میں اسکا رکھنا نہایت ضروری ہے قیمت فی شیشی ۸ محمولہ ڈاک و پکیٹنگ صورت ۸

اکسیر مراد کفر کا اختتام کو دور کرتا ہے، دوسرے دیکھو سستی و کمزوری کا دفع ہے، عینا دیکھو کہ کوئی تباہی مغلطہ ہو جی ہو، تو انہی وقت میں اسکا ضروری فعل ہے، ناامید نہ ہو جو کہ کسی ایک ہفتہ اسکا استعمال کر کے اس کے عجیب و غریب اثر کو ملاحظہ فرمائیے۔ ایک ہفتہ کی غوراک جیر دو ہفتہ ہی تحصیل ڈاک ہر صورت میں ۸

نمک فخری بہترین نمک، نمک فخری کی مقبولیت کا یہی راز ہے کہ حلق سے اترتے ہی معدہ کی مہلح شروع ہو جاتی ہے، جو لوگ معدہ کی شکایات سے مایوس ہو چکے ہوں ایک بار تجربہ کریں، ہرگز ادھر ہر خاندان میں اسکی ایک شیشی موجود رہنا نہایت ضروری ہے، قیمت فی شیشی کلان ۸، محمولہ ڈاک و پکیٹنگ صورت ۸

مہربان تشک اکسیر دوزخ میں نہایت ہی کہ نہ میں یقیناً دور ہو جاتا ہے، اور جو یہ جھکے فخری، خصوصاً اسوجہ سے کہ جناب حکیم عبدالحمید خان صاحب نے اس کی قیمت مبلغ تین ہزار روپیہ عنایت فرماتے تھے، واقعی یہ نسخہ آج بھی پیش ہے، بڑی تعلیمت ہے، کہ اور دواؤں کی طرح اسکا استعمال سے نہ ٹھہر آتا ہے، اور نہ دست کی مطلق تکلیف ہوتی ہے، اور طرہ یہ کہ کچھ بھی یہ مرض تمام عمر عود نہیں کرتا، قیمت ۸ محمولہ ڈاک و پکیٹنگ صورت ۸

نمک انواری درد گردہ، ریک، مثانہ و پتھری کے لیے اپنا مثل نہیں دیکھتا، و مدہ کے لیے بے انتہا مفید ہے، جو حضرات مختلف معالجات سے پریشان ہو کر ناامید ہو چکے تھے، اللہ فدا کہ نمک انواری ان کے لیے ہمیشہ تریاق و اکسیر ثابت ہوا۔ قیمت فی شیشی کلان ۸، محمولہ ڈاک و پکیٹنگ صورت ۸

سر سینی غبار، دھند، جالا، رتونی، اوضعت بصارت کے لیے بمثل و بنفیر سر سہ اگر اعتبار ہو تو بطور آزمائش چند روز استعمال فرمائیے تاکہ تجربہ کے بعد جاری ہو جائی اور صدقات ثابت ہو، قیمت فی تولہ ۸، نصف تولہ ۸، محمولہ ڈاک و پکیٹنگ صورت میں ۸، (۳۱ کے ٹکٹ آٹھ پر نوٹہ ذرا بھیجا جاتا ہے)

المشتہر:- مظہر محسن نمبر ۳۵ و گنوریہ اسٹریٹ۔ لکھنؤ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرثیه شیخ حبیب الله صاحب محرم المتوفی ۱۲ نوامبر ۱۹۰۶ء

از

شبلی نعمانی خلیف شیخ مرحوم

هان ای پیر نه گویت این روز آن کن	ز هزار غم به روی آن جهان کن
دعوائے صبر که به غلط ہم نکرده ام	هان اسے پدر! به صبر! استخوان کن
دستان سراسی بزم طرب بوده ام بھر	مارا بتو صبر، زمزمه سنج فغان کن
کوہ غم فراق تو انم کہ بر کشم؟	یا چون منی شکستہ لوزار این گمان کن
پیرانه روی روشن تو آفتاب بود	این آفتاب از نظر مانسان کن

دانشه ام که روبه فنا دار و آنچه هست	این نکته را و لیک تو ناطق نشان کن
همدی اگر گذشت سه تن بازمانده ایم	با ما بیاش مهری رفتگان کن

پست این که بکس بے خان مان شود
 بان آن قدر بان که مظهر جان شود

رفتی و حال قوم ندانی که چون شده	دلها تمام از غم و از غصه خون شده
ایوان قوم کز تو سرش چسب میخ میخ بود	در جنبش دست کنگر بایش نگون شده
آن قوم کز تو پای جا هوش بلند بود	زار و نژد و خسته و خوار زبون شده
آن صفحای دفتر اقبال پاره گشت	آن کاسهای غم از گون شده
مهر از آنق دید و همان تیره ماند مهر	از بکه دود آه زد دلها برین شده
تو از میسانه رفتی و ما را به دردتو	از جسم تاب نرفته و از دل سکون شده
پرسی اگر ز بیش و کم ما جرای ما	کم گشته شادمانی و ماتم فرون شده

ای مرگ! ای سیاه کن روزگار ما
 شرمت نیامد از دل امیدوار ما

در شهر کیمیت کز غم تنم تو دیده تر نکرد	یک دل نبوده است که صلاه سر نکرد
دانسته، پاسبانِ خاطر ایشان نداشته؛	یا کس تراز حال عزیزان خبر نکرد
با آنکه شور و شر ببالین که تو بود	چشم مبارک تو از خواب بر نکرد
یا آنکه ناله ام جگر تنگ، اگر گشت	در حیرتم که در دل نرست اثر نکرد
ز نهاده و کناره دشمن جان داده ام	بر تیر آه کز دل گردون گذر نکرد
عذرم بنم، دراز اگر شد حدیثم	کین داستان درد کس مختصر نکرد
معدوم اندر و دریا، اگر گشت ^م فوشتان	کز آن غمت بمل که برگ نیشتر نکرد

تنهانه دوست از غم گات اثر گرفت

بود آتش چنان که بهر خانه در گرفت

آه آن زمان که در دوش رانزار کرد	و آثارم گبر بُرخ و بنض آشکار کرد
عم بزرگوار که آسیمه سر دودید	حاش بس بدید و گریه بے اختیار کرد
شبی رسید و ناله زد و سیل افق داد	اسحاق آمد و مزه را آشکار کرد
مستور خاند آمد و از سینه برکشید	آن تیر آه کز دل گردون گذار کرد

حالی بهم رسید که طفل و جوان و سپهر	از بهوش رفت مجامع خود را کنار کرد
آه از جفا مرگ که با سالتی چنین	رحم نکرد و شیوه جور اختیار کرد
المنصور چون به جهان آن سرین برد	جاد و کنایه رحمت پروردگار کرد

چون هر کسی به درکش امیدوار هست
آمرزش خدای که امر زگار هست

قصید تهنیت سلامت ماندن شهرزاده عالی گهر
میر عثمان علیخان بهادر از آسیب تفنگ اطال الله بقاءه
در بزمی که از طرف نواب مدارالهام بهادر برپا شده بود مصیقت
باصرار بزرگان دولت باین شعار لبت تهنیت کشاد

یار باین بزم چربی است که زینت سازد
بارک الله زبیری که نظیرش به جهان
بزم گاهیت همانا همه رنگ و همه بوی
جلوه گاهیت کوئی همه رنگ و همه بوی

۱۹۰۶ هجری

پاس آئین ادب بین که باین جوش نشاط
 بنگری ز دونه از جنس دمن بر بطور دونه
 همه سرشته اند آن می که بود خوشنمایی
 دل به جوش آمده مانده ز بانها خاموش
 هیچ دانی که چرا این همه جوش است
 مجلس تهنیت نور اقبال شمی است
 گوهر تاج شمی زیور اوزنگ دکن
 آنکه شهنشاد گیش منوره شامی دارد
 اختر است که خورشید درخشان گردد
 چون نگه داشتش از حادثه صعب خدا
 هم برین مرده جان بخش توان خواند غزل
 وقت آن است که بخیزش در آبی از جا
 وقت آن است که بی باک فزونی و جنگ

خنده هار لب چون خند گل به آواز
 بشنوی سخن و نه از پرده عشاق و حجاز
 همه مخورند زان باده که باشد غمان
 لب پُر از زمزمه و خانه تهی از آواز
 هیچ دانی که چرا این همه سست و طراز
 میر عثمان علی زب دهنمت دناز
 آن همایون دم و فرخ رخ و تسلیم طراز
 هم بدان سان که حقیقت تبار از حجاز
 جوئے فیضیت که دریای کرم باشد باز
 از دکن غلغلۀ مرده رسد تا بحجاز
 هم بشکرانه این لطف توان کرد غاز
 وقت آن است که برخیزش بیانی از ناز
 وقت آن است که بپره شوی زمزمه ساز

وقت آن است که هر شاخ در آید در قص
 ای زمین وقت تو خوش بان زیر ناز بچم
 وقت آن است که دسته بدارم
 سر سناک افکنم از سحر و سپس آنکه گویم
 تا جهان باشد زناگردش دوران باشد
 میز محبوب علیخان نظام صفیاه
 آنکا از من ترش روزم شد کوتاه
 ذوق مدحت گری شاه چنانم بر بود
 مدح خود گر چه ز آئین وفا هست غل
 لاجرم تن زخم و طعنه این نامه شوق
 تا گل و لاله و سرین مدار سینه خاک

وقت آن است که هر برگ شود نغمه طراز
 اسی فلک عمر تو کم بان بنشین از گشت ناز
 وقت آن است که بر خاک نهم روی نیاز
 کاسه خداوند جهان دادگر بند نواز
 خسرو ملک و کن باد به دولت و ساز
 که رسد فیض عطایش زو کس تا به حجاز
 آنکه از هویتش دست گرم گشت دراز
 که دعا گویم و نگاه به روح آیم باز
 چه آید ان کرد که این رشته دراز است
 پس به آهنگ دعا باز شوم نغمه طراز
 گویند گویانش زنده افلاک شعبه باز

با د خاک ره اوقیاء اصحاب کمال

با دنگ در او کعبه ارباب نیاز

قصیده تشکر

هر پائش نواب سلطان جهان بیگم، والیه عالیہ کشور پنجپال

(اجط سے زرا مدامانہ دارالعلوم ممبئہ)

۱۹۰۸ء

خسر کینور پنجپال بہ آن کردہ است

زان کہ ہر کار کہ او کرد بہمان کردہ است

لاجرم یادری سنت قرآن کردہ است

چہرہ شرع حزمین بودہ و خندان کردہ است

انچہ ہر تربیت عالم نسوان کردہ است

مشکل بود کہ از فکر خود آسان کردہ است

نہ آن شیوہ توان کرد کہ نادان کردہ است

ہر چہ او کرد بہ فرمودہ نیردان کردہ است

انچہ بادشت چمن ابر بہاران کردہ است

مردوہ را اگر سر و سامان سازوی غیب

چون گمہ کرد کہ دین نبوی در خطر است

رایت علم نلون بودہ و افراشتہ است

بہر مردان ہمہ آئین عمل خواہر بود

دانش آنوختن پردہ نشینان مفا

کار آموزش و تسلیم زنان گر چہ خجست

ہر چہ او گفت بائین شریعت گفتہ است

طرح صد شیوه و رسم دروش تازه نهاد	وانچه از پیش و ان یافت چندان کرده است
معدلت ابیاست نتوان کرد بهم	وقت ام خوش که هم این کرده هم آن کرده است
گوشه بمقغه اش قیمت افسر شکست	لقبش دهر نکو کرده که سلطان کرده است
لمح غائب گره از طسیر من نکشاید	فکر را دوری بزم تو پریشان کرده است
بے کسان را نگه مهر تو نخواست است	خستگان نظر لطف تو همان کرده است
هر کرد در چمن دولتت فتاد گذر	صد هزاران گل مید به امان کرده است
نامه جود ترا ناطقت صد بار ز ذوق	خوانده است و دیگر آغاز عنوان کرده است
خسته دست لوال تو چه لعل و چه گهر	که بیم نیز همان کرد که با کان کرده است
چرخ از چشم جهان را بعه را گرفت	بازم سپیکر پاک تو نمایان کرده است
زنده تا دیر بان کز پس بانوی مین	آسمان نام تو آرایش دیوان کرده است

شلی غمزده راج شهبان شیوه نبود
لیک لطف هم را بنده جان کرده است

ترکیب بند

برائے مجالس عام ندوۃ العلماء

منعقدہ ۴ ذی قعدہ ۱۳۲۶ھ بمقام لکھنؤ دیوان ندو

جاہ کنخسرو سنہ ششم جم دیدی
 پیکر آرائی این بر شد طارم دیدی
 تاج سلجوقی و خم طرہ دلم دیدی
 زور بازوے کندا فلک رستم دیدی
 سر برافراختن ایٹ پرچم دیدی
 ہم طراز زندگی خامہ و حسنم دیدی
 ہمہ را دیدی و خود گیر کہ پیہم دیدی
 انچه ہرگز نتوان دید تو آن ہم دیدی

اے کہ نیزنگ سر سرپردہ عالم دیدی
 گو نہ گون بازی گردون نیگاہ آوری
 سند آرائی جم را بہ نظر آوردی
 داستانہای جهانگیری خسر خواندی
 قرہ افسر و دہیم تماشا کردی
 ہم جهانگیری شمشیر و سنان شنیدی
 الغرض ہرچہ جهان اسر سامان باشد
 خود گرفتیم کہ در جلوہ گہ دولت و جاہ

لیک بالا ترا زین جملہ جہانے دگرست
کہ درو کا لبتے دگر و جانے دگرست

عالیٰ ہست کہ آنجا سخن از جان باشد
عالیٰ ہست کہ ہر ذرہ اور اپنے سرور
عالیٰ ہست کہ آن جا بہرہ درسم نیل
خاک و معتلف و ملیم و سلجوق بود
سخن آنجا رود اندر منہ و محراب دعا
تو حدیث از جہم و کینہ و دارا گوئی
سامری دم تواند زد آنجا کہ خود او
داستانہائے قوائد شاہ ہست وزیر
گفتگوئے تزلزل و توقع و فرمان و آنجا
تو حدیث از جہم و دارا بسرائی و آنجا
ہدیت دژہ عدل عمری بر گویند

عالیٰ ہست کہ در دشت ہم در مان باشد
ہنچہ در پنچہ غور شید در خشان باشد
چرخ و انجم ہمہ بر خط فرمان باشد
در گمش سجدہ کہ قصیر و خاقان باشد
اگر حدیث ہم از گنبد ایوان باشد
سخن آنجا ز مسیح و سلیمان باشد
پنچہ بر تافتہ موسیٰ عمران باشد
حرف آن بزم ز پیغمبر زوان باشد
سخن از وحی و الزام و زرقان باشد
گفتگو از عمر و حید و عثمان باشد
اگر حدیث زد مہم خاقان باشد

توبه فرموده اسپسرو بیک نازی
کم زاین جهان داری سولن نو
زین دو عالم که ترادر نظر آمد اکنون

سخن آنجا همه از گفته یزدان باشد
آن اساسی که برآورده نعمان باشد
تو که خواهی و کارت بچه عنوان باشد

هان نگویم که آن گیری و این بگذاری
حیف باشد که تو سر رشته دین بگذاری

خوش بود این که ترا جاه و چشم هم باشد
ملک دین هر دو بپا گشته نیروی هم اند
باید سعی بدان سان که بهر دوا دنی
شرط اسلام نباشد که به دنیا طلبی
روز بازار بود فلسفه و هندسه را
رسم اسلام نباشد که تحصیل علوم
نکته شرع به فایده برابر نبوی
حل هر مسئله فقه زیور طلبی

لیک حیف است اگر دست دین کم باشد
اندر آن کوش که این باشد و آن هم باشد
دین دنیا بهم آمیزی و تو ام باشد
التفات توبه دین نبوی کم باشد
نامه شرع پر اگند و در هم باشد
هلیت هندسه بر شرع مقدم باشد
یورپ ارگت زندان نیز مسلم باشد
شرع پیش تو ز تقویم کمن کم باشد

دین نه سنجی که ز آئین خرد دور بود	اینکه بیگانه به هم رازی محرم باشد
از ابو بکر و عمر تیج به یادت ناید	گرمی بزم تو از سیزد عظم باشد
در سخن بگذرد از سیرت و نشان نبوی	هر چه گوئی همه از گفتار و لیم باشد
آنچه حق است ترا نظر آید بطل	آنچه شهید است بکام تو بهر هم باشد
کار ملت همه آشفته و ابرگشته است	صف جمعیت ما هم صفت ماتم باشد
آنکه خود خاتمه زندگیش آید است	آه کو امت سغیب و خاتم باشد

تو درین غم که روز و زمین نگذاریم
ما درین غم که سر رشته دین نگذاریم

شکوه ام گر خنجر از چرخ حردن می باید	حالت نمره نه این مایه زبون می باید
این چنین در سگه شرع به این حال تباه	خود به بینند و پسر یکدیگر چون می باید
در دین گرفتار نه نیز بود بس باشد	زان گذشتیم که بسیار فروزون می باید
کارام و زبیر نه توان باز گذشت	زین پس آنچه توان کرد کفون می باید
فرصت اندیشه شد هر چه کنی زود کن	این کار می که در سیر سکون می باید

این چنین کار بزمین سکون بناید	اندکے نیز درین شیوہ جنون می باید
کار ملت نہ بہ افسانہ و افسون باشد	سینہ سخت درد درون می باید
شبلیا وقت عاشق قلم از دست نبر	آہ پر سوز و دل آغشته بہ خون می باید

مانہ آنیم کہ جاہ و حشم می خواهیم
داور از تو نگاہ کرے می خواهیم

قطع

معذرت ترتیب دستہ گل

ہرزہ چند ہم یافتن پوش کسان	عرضہ دادن نہ پسندیدہ عاقل باشد
من ہم این کار نمی خواستم از دل نا	چہ توان کرد چو فرمود بیدل باشد

دیباچہ الفاروق

من کہ یک چند دم مہر خوشی لب	کس چہ دانکہ درین پردہ چہ سوا کردم
-----------------------------	-----------------------------------

لے یعنی شہد حامد حسین صاحب بیدل شاہجہان پوری،

پیکر تازہ کہ خواہم بہ عزیزان نمود	لختے از ذوقِ خودش نیز تماشا کردم
محل از بادہ دوشینہ نیا سود نمود	بادہ تندتر از دوشش بہ مینا کردم
باز خواہم کہ دم در تن اندیشہ دان	من کہ در یوزہ فیض از دم عیسیٰ کردم
ہنشین نکتہ حکمت از شریعت حمیبت	لختے از نسخہ روح القدس املا کردم
شاہد راز کہ کس پردہ ز روش نگرفت	گرہ از بند قبایش بن فسون واکردم
بسکہ ہر بار گہر پایش گذشتم زین راہ	دشت معنی ہمہ پر لولوی لااکردم

خط منظوم

شمس العلماء مولانا شبلی اپنے ایک غیر زبان دان دوست کے خط کی داد جبکی اردو صحیح اور بجا دورہ تھی ذیل کی نظم میں دیتے ہیں

دی کیے گفت کہ در ریختہ نشای سخن	شیوہ ہست کہ مخصوص زبانان باشد
گفتم البتہ چنین است کہ گفتے، اما	نیست کارے کہ برون از حد امکان باشد
مرد دانا بتواند کہ بہ تحصیل و بسعی	با عرب حرف زند، اگرچہ زایران باشد
مادرین حرف کہ پیکے برسانید بین	نامہ را کہ گران مایہ تر از جان باشد

نامہ وا کردم و بازش سپردم کہ بہین	انچنین حرف دل اویزنہ آسان باشد
نامہ را خواند و بفرو کہ شکست درین	کاین چنین حرف دل کانہ ابدان باشد
کہ بود؟ صاحب این نامہ وصلش نہ کجا	اعتبار گہ از سرخی کان باشد
گفتمش رنجیہ خامہ ہست این	کز دکن ہست مرا ہجو غریزان باشد
یارب آن دست قلم در کف حفظ تو با	تا جہان باشد و تا گنبد گردان باشد

تشبہ و غزل

تا نرگس تو عریضہ انگیزنہ بودہ است	این ملک حسن بلا خیر نہ بودہ است
بنہ و عجب اگر گرم در آسخت باغبان	شوخی کہ بہمانیز کم آسینہ بودہ است
واعظ! بگرت کار بہ لعل لبش افتاد	ازین گونه حدیث تود لالہ نیرنہ بودہ است
داغ غم کہ بہار چمن "بیبی" ہمال	بر عادت پیشینہ جنون خیرنہ بودہ است

ہر چن غلط نیست کہ شبلی دل دین باخت
 این حرف وے اصلحت آسینہ بودہ است

مورع

نقہ

لے گرم آسختن اگر خوشی سے ملنا، لے کم آسینہ جو شخص لوگون سے کم ملتا ہو۔

رفتیم و گرفتیم عیارِ مہرِ کغان بیکار تر از او نبود در ہمسہ عالم بانالہ خوش افتاد مرا، ورنہ تو دانی نے نالہ مستانہ و نے گرمی آہے دانی کہ درین بحر کہ بانام و نشان کیست؟ نے ذوق نگاہ و نہ ہنگامہ عشقے لے	حاشا کہ بہ خمیازہ ذوقِ نظر نیست آن دست کہ در حلقہ طوقِ کمر نیست کز نالہ و زارِ ہم امید اثر نیست امروز بگویت مگر آشفتمہ سر نیست آن ہست کہ از نام و نشان اثر نیست اے دے بہرے کہ از فتنہ گری نیست در ملک حُسن مگر داد گرے نیست
--	---

۲۲	قربانِ دہان و لبِ آن شوخ کہ فرمود شبلی غلط ہست این کہ مرا با تو ترست	۱۹۱۴ء
من شب وصلِ این حیلہ فریبش دارم لذتِ لطفِ تلافیِ خسارِ شن کنند زاہد! پیچ کسے را نبود در بہ بہشت	کین سحر نیست، فروغِ رخِ زیبے تو ہست آہ از آن دل کہ بد آموز جفا ہے تو ہست حکم اگر حکم تو، و راے اگر راے تو ہست	

لے یہ مصرع پورا نہیں،

<p>دل نہ آن چیز بود که تو توان داشت مرغ ہم نشین با تو درین مسئلہ ام نیست نزاع رفت آن محبے عدم لرزد و محشر گردید جز تو کس را نبود در دل تنگم را ہے از نظر قتی و از شعبہ پردازی حُسن اے کہ در قتل گاہ از بندہ نشان می جوئی</p>	<p>دیر اگر می رود از ذوق تقاضای تو ہست اینکہ گفتی کہ دگناہ از دل شیدائے ہست فتنہ ہاے کہ نہان در قدر عنا تو ہست خانہ مختصری ہست و ہمین جا تو ہست ہم چنان در نظم جلوہ زیبای تو ہست ایش دیدی کہ سر ہست بر پا تو ہست</p>
<p>۲۴</p>	<p>می ندانم کہ شکر ریزی شبلی بہ سخن ہست از دوا یا اثر لعل شکر چہ تو ہست</p>
<p>تو بہ از بادہ نہ کار من نا کس باشد اے کہ گفتی "اے درم تو نہ این می باید" ہاں ایسا تا کنم از بو نشان برب تو از تو با بوسہ و آغوش تسلی نشوم لطف با قہر و آمیختہ در کار است</p>	<p>این قدر ہم اگر عزم عقل بود بس باشد ما ہمین کہ ہستیم و ہمین می باید شاہ حسنہ و تر نقش نگین می باید شب وصل سٹ سامان تیرا زین می باید خندہ برب و چینی جبین می باید</p>

آید ہمام نظر از بخت خم ہم تیرہ تر
 آہ از جای چرخ دین، فریاد از بخت لب
 بشہادین جوش جفن، دباختہ صبر کن
 بنگر کہ چون ہر فن، ازدانہ کردم خرمن
 گردون ندارد چون من، فضل و ہنر امان
 بازم باین خواری نگر در گریہ نواری نگر
 خوش دل آزاری نگر و ز بخت یاری نگر
 اعدا ز کبوتر کین، و ز کبوتر کین
 دینا کسان چندین، اطمینان گشتہ چین
 در کیمی الکون ہے، خوش کردہ ام کنج غنہ
 آو کہ نوماتی، نگذشت در چشم من
 بنگر کہ با چندین ہزار، از جو جہنم ہست
 کاندہ چنین حالے تیر ہر دم دہر و غم

تا کہ توان کردن بہر آتش زہ و جان دین
 کہ جو را ایشانم کنون، اندید بر سیل سخن
 چون شمع با سوز دین، گر کمال بختین
 ہم از گلے وز گلبن، آراستم صد گلشن
 اینک بفکر دشت، شمعیم در ہوشمن
 حال تیرہ کاری نگر، و ز چرخ خون خواری نگر
 ہموارہ خونباری نگر، از چشم خون بالا من
 من بادل اندو گین، افتادہ در کنج غمین
 از بہر یک جان خرمین، صمد نہ بین من
 نے مونس نے ہمدی، تار از دل گویم دے
 زخم دلم را مے بنو، دین بیتا طرن
 چون لہ ام خون شد جگر، ناسازی بختم نگر
 از من کہ بگذار خیر، در بزم آن شاہ زم

آن خضر عرش آستان آن داور گیتی ستان	آن قبله گاه و نسیان آن خاتم پیغمبران
دانای سرار نهان روح الهی بی پایان	گردون بنگ چاکران خاکش برون
پیش از همه نشانش نگر عیسی شناخانش نگر	چرخ از غلامانش نگر دوان قدر یوانش نگر
برتر ز کیوانش نگر جبریل در بانش نگر	در بند احسانش نگر آبای علوی هفت تن
عالم همه خاک ریش تضرع فلکست گمش	دین بارگاه نه تهنش گشته مکینه خرگش
گیتی و این هفت نمش باشد غبار درش	در جلوه نور همنش روشن شد این انجمن
آن تاجدار ملک دین دارای قلم هتین	دانای علم اولین فرمان برش روح الامین
عالم شدش زیر نگین چرخش هتین زمین	آدم همان در ما و طین او گشته میر انجمن
شاهما را بنگر که چون از دست این چرخ حرون	شد دیده و دل جلفون هر دو جوش حنون
چون غم بوز احد فزون از خویش می آید برون	رحم بجالم تا کنون آسایم از پنج و من
مسکین نواز داد اگر خبر تو دادم کس دگر	بیچاره گان اچاره گزین شلی شوریده
می نالد از در دگر بر حال نارش کن نظر	انفقن یا خیر البشتمین کل غیظان

دریغ سلطان عبدالحمید خان

بان دگر فصل بهار آمد و آراسته شد
 گفت ساقی بحر یفان که بردم زده ای
 مفت آنست خود ام روز که بر غم خود
 زاهدان داده خورانی که به تقاضای بهای
 چون بفر دوس بود داشته است اینر دما
 ساقیا چند توان کرد حدیث از جم و گئی
 فتنه سخت است جهان سرخوش و طالع بیدار
 آن جوان بخت جهان بود و گیتی آری
 مطلع تازه کنم پیشکش بزم حضور
 ای شد از رای منیر تو جهان را روشن
 زده از تابش احسان تو گرد و خورشید

بزم عیشی که در نیست جز از باده سخن
 شیشه از خویش برون آمد بر خاستن
 عهد با پیر یغان بسته و شد تو به شکن
 در حرام است مرا هست گنه در گردن
 بان دگر باده نوشیم مگر و روشن
 باده ام در ده و میگوئی هم از باده سخن
 می توان خورد بیا و کرم شاه ز سن
 آنکه از بخشش او شد کف سائل معدن
 دریغ غائب نشود عقد کشائی دل من
 آزر او دخته دست کرم چشم و دهن
 قطره از فیض تم جود تو شد در عدل

مطلع

<p>خرد از دستِ کرِ صحیح تو بیا یوز دهن روح او پا نگذارد به نهانخانه تن صوتِ برگِ خزانِ نیده بریزد سر و تن تا چاه داده ام از طبع رسا داد سخن اگر چه در برج تو بسیار توانم گفتن بر دعائی کون ختم توان کرد سخن تا جهان است موافق بودت چرخِ کهن</p>	<p>دانش از رایِ مصیبتِ تو کند کسب کمال دشمنت بسکه ز جان سیر بود محشر بادِ گزندِ تو چو دهر که جنگ نهد داد را پایِ شناسِ سخنِ نیک نگر ضبطِ اوصافِ تیردن بود از خیال من که باشم که بلج تو فردا ندر تا زمان است ترا یا بود دولتِ جاو</p>
<p>چاک زد از جوشِ طبِ پیرین مُرخِ چین ز غمِ آغاز کرد در چین استادِ یک پایِ سرود</p>	<p>باز بهار آمد و گل در چین بلبلِ خوشِ سخن نو اساز کرد نیست چو از لاله گل جانِ سرود</p>
<p>اغزل که در دوسه ساعت گفته شد</p>	
<p>که گاه شاه بنواز دگدارا غمِ گزندت دلِ هیچ جا</p>	<p>نگاه بر من مسکینِ خدا را نفعانِ کز بهر تاب و صبر و آرام</p>

نہ یاد آری گے از خستہ خویش	فراموش ساختی حرف و فارا
سخن رارہ نباشد در نہانت	ز تنگی ہنچہ در غیبہ صبارا
کجا در بار گاہش بار بخشند چو شبنم غریب بے نوارا	
شد ہواے عرصہ گیتی بزرگ آتشین	کز نسیم صبح گرد و شعلہ چون مرغ کباب
بسکہ از فتقیدگی در پیچ چیز می نم مانند	شد حباب بحر ہنچون کوزہ نادیدہ آب
ثمانہ پنداری کہ خرم می رویم	از وطن با چشم پر غم می رویم
از گداز شعلہ عنہم ہنچ شمع	بزم ہارا کرد ہر بزم می رویم
از فریب یار گیسوے کے	زین جنان مانہ آدم می رویم
خفتہ پاس چن بزم ان گل	زین گلستان ہنچ شبنم می رویم
شبلیا از گردش گردون دون دونشان رفتند ما ہم می رویم	
لے اول تخلص بہ شبنم میکرہ ۱۲	

اے غم غریزہ دار وجودم کہ روز بھر	صد آب برد از ترہ ماگر لیکن
کافی نہ شد دیدہ پے گریہ فراق	دارم چرا بر از ہمہ اعضاگر لیکن

منہ سیر

شیر عین سخن در بہر بیان	نادرہ روزگار شبلی نام آورم
اے گل باغ صباحت بوی تو	سنبیل تر لبہ کیسے تو
دیدہ بہر ہم کے زنداز فراطوق	ہمچونر گس ہر کہ بندہ سوسے تو
چو گلگشت چمن رفتی زما	اے گل تر محو زنگ بوسے تو
سرود گلشن بیک پائیتاد	بہر تعطیسم قد بخورے تو

شبلی دل خستہ رادانی کہ کیست

اوسکے بہت از سگان کوئے تو

اے پسر از چہ رمیدی ازما	باز گونا کہ چہ رمیدی ازما
گفتہ ترک دنیا یعنی چہ	بافتی نرد غایب یعنی چہ
اگر چہ دور از تو چاہد بستم	ہم بران عہد مواعید ہستم

<p>گفته چون من از من بزار طح بیت و غزل انداخته خسته، سوخته، غم زده عرض می داشته حالت شوق</p>	<p>تو یک دم زدن ای مه خیار وقتها بزم سخن سلخته من تو با دل ماتم زده بے حجابانه هم از سر ذوق</p>
<p>هم تو یابند بچشستی عهد و پیمان و نامی بستی</p>	
<p>زلف سیاه تو سبیل تر چشمت در شعله باز کرده دین شعله ز فرق تا قدم خست من یار دکنم ز بقیه لری این تازه غزل سراپا زرد روی تازه بهار من کجائی افسانه زرد زدن کجائی</p>	<p>ای چهره نازک گل تر ای لعل تو سحر ساز کرده زود آیی که آتش غم سوخت دور از غم تو بآه و زاری در بهر تو گاه بادم سرده کله رشک گل و سمن کجائی بے تو همه شب نایم زراب</p>

شبلی نسیم توے سراپہ
کاسے راحت جان و تن کجائی

نوید شادی مولوی محمد عمر صاحب

<p>جهان را کار با ساز است امروز طرب را روز بازار دیگر شد جهان شد بفت عیش و شادمانی که زاهد تو به بردست سبکدزد مگر این فزوده در گیش جهان خود من رفیع دیده سنی هنر را معین شد نکاح عید سامان که باشد قول و فعل شان موافق براه سرمانی گرم پویان که دو یک روز بیش از روز موعود</p>	<p>در عیش و طرب باز است امروز متاع عیش هر سو جلوه گر شد و اگر شد تازه عهد کارمانی چنان هر کس بجام و بادیه خور و غم از گیتی متاع خود بیرون بُرد که آن سرمایہ فضل و هنر را بستانج نسلان در دژ همان کنون در خدمت یاران صادق محبت پیشگان آذر م جویمان بود عرض از پے آنجا مقصود</p>
--	--

دہند آبادی دیرانہ ام را	شرف بخشند غربت خانہ ام را
عسریہ را با حسائی نوازند	ز راہ لطف کارمن بازند

در مدینہ منورہ پیش روضہ اطہر خواند

اے بکرم کار جهان کردہ ساز چون بدرت آمدہ ام با امید چون بدرت آمدم امید و ام	مرہمہ را پیش توروے نیاز از کرم خویش مکن نا امید اسایہ لطفی ز سرم بردار
ساقیا بلوخیز و ساغر دہ فضل گل آمد و بہار رسید چون ہر مرغ دوستانم بہت	جامے در دہ و مکر ر دہ می بدہ کا نیکم خار رسید بادہ در دہ کہ بادہ جانم بہت
از بس بیا د آن تدرعنا گر یستم باسوز سینه زاد دل شب تا دم حسرت ما را ز چرخ چشم وفاے نبودہ است از سادگی بوضہ و دنان منہ یستم	بجو تیر سایہ طوبی گر یستم چون شمع در سراق تو نہا گر یستم من برو فائے ستاجا گر یستم اکنون چہ سود گر ہمہ دریا گر یستم

عجب بزرگ تر ز مهر در زمان نیست
شبلی بجال مردم دانا گریسیم

غزل آخرین

که فلان محی ز دو بخود شد شر افتاد
که مرا کار بان حشم مستی خوار افتاد
یوسف از خانه بدر جست بیاز افتاد
باده بیرون فتد از جام چو شر افتاد
که مرا کار بان طائفه بسیار افتاد

اشب این غلامه در کویچه برون افتاد
سخن از صومعه و اهل دیر چند کنی
بسکه غارت گر حسن تو جهان برهم زد
چه عجب گر نگه مست تو افتد بر من
شیوه مهر ز خوبان نخوان داشت طمع

غضب از پی و اجمعه ز حریفان کین

رشلیا ارندی پنهان تو دشوار افتاد

غزل دیر

چند چون زلف تو آشفته و در هم بشم
حاجتم نیست که مقبول و عالم بشم

چند فور از رخ تو هم نفس غم بشم
با من از صحبت آن شوخ خوش افتاد بشم

بس بود این که میرزم آبی بن
آن مبادا که من از راز تو محرم باشم
عجب نیست که رسوائی دو عالم باشم
که گران مغنچام جام دهر جم باشم
شبلیا در فن شرار چه مسلم باشم

من به آن مایه نیرزم که به خلوت برسم
بسکه ای بُت به جهانِ رُکارت ترا
مستی بادۀ الفت نه به اندازہ بود
من گدای در میخانہ شدم از پئے آن
این کمان را نتوانیم که تازه بشیم

نامہ منظوم

ہنگام سفر بدیا مصر و شام بیکیه از یاران از بندر عدن نوشت

دشمن و ہم دوست یاد سپید تاب انداختم
تا چرا خود را بدین سان در آتش انداختم
زین سخن از عارضِ معنی نقا انداختم
ہر چه بادا باد من کشتی در آب انداختم

چون کمر بستم بغرم این سفر از یو غم
ہر کس را بس شگفت آمد کہ حاصل چیست ازین
ہر یکے پند ہم ہی داد و ہم ہی گفتے کہ من
چون لجاجت را ز حد بزد گفتم بس کنید

تمت بالخیر